

ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

The Impact of Social Media on Buddhist Propagation in Thailand

พัชรพฤกษ์ ซ่อมจันทิก¹ มานิตย์ อรรคชาติ²
Patcharapruek Somjanthuek, Manit Akkhachat

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูล การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา ประเด็นสำคัญต่างๆ คือ 1) สื่อสังคมออนไลน์ 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน 3) พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคปัจจุบัน 4) ความท้าทายและข้อจำกัดของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนกับเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ และ 6) โอกาสและข้อดีของการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เพิ่มช่องทางและโอกาสในการเข้าถึงหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและสะดวกยิ่งขึ้น องค์ความรู้จากบทความนี้จะประโยชน์และนำไปปรับใช้ได้เช่น การสร้างองค์ความรู้ แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการปรับตัวอย่างสร้างสรรค์และมีวิจารณญาณ

คำสำคัญ (Keyword): สื่อสังคมออนไลน์; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

Abstract

This article aims to study the impact of social media on the propagation of Buddhism in Thailand during an era where digital technology plays a crucial role in communication and information access. The study focuses on six key aspects: 1) Social media, 2) Contemporary Buddhist propagation, 3) Buddhism in modern Thailand, 4) Challenges and limitations of using social media for Buddhist propagation,

Received: 2024-11-30 Revised: 2024-12-13 Accepted: 2024-12-13

¹หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา Bachelor of Educational Program in Buddhist Studies, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: 6640117123@nrnu.ac.th

5) The impact on monastic institutions and Buddhists with social media technology, and 6) Opportunities and advantages of using social media for Buddhism. The study findings reveal that social media has expanded and facilitated access to Buddhist principles and teachings more extensively and conveniently. The knowledge derived from this article will be beneficial and applicable, such as creating knowledge and developing appropriate guidelines for Buddhist propagation in the digital age, with a focus on creative and critical adaptation.

Keywords: Social Media; Buddhist Propagation; Buddhism in Thailand

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญ ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม รวมถึงวงการศาสนาที่ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างสูงในสังคมไทยก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบจากสื่อสังคมออนไลน์ได้ การเผยแพร่ศาสนาที่เคยดำเนินการผ่านช่องทางดั้งเดิม เช่น การเทศนา การบรรยายธรรม ได้เริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบมาสู่แพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น

ดังนั้นเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ ความเจริญทางเทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่ คือ สื่อสังคมออนไลน์ เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากทำให้การเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งรูปแบบและวิธีการ ตลอดจนการประยุกต์เนื้อหาสาระให้เข้ากับเหตุการณ์ ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยทำหน้าที่การเผยแพร่พุทธธรรมเพื่อประโยชน์แก่สังคมในยุคปัจจุบันมีรูปแบบ และวิธีการพฤติกรรมการนำเสนอที่แตกต่างกัน เช่น การโพสต์รูปภาพ การอัปโหลดวิดีโอ การแชร์ และการแสดงความคิดเห็น ผ่านสื่อต่างๆ หลักพุทธธรรมของคนที่สนใจและต้องการศึกษาสารธรรมแบบกะทัดรัดรวดเร็วทันใจ ต้องเข้าไปศึกษาในเฟซบุ๊ก ถ้าต้องการสารธรรมแบบยาววิชาการ เนื้อหาครบถ้วน มีแหล่งที่มีอ้างอิงต้องเข้าไปศึกษา ในเว็บไซต์ เป็นต้น (พระมหาชูชาติ จิรสุโข, 2565) แนวโน้มในอนาคตพระพุทธศาสนาในประเทศไทยควรใช้ช่องทางเผยแพร่ให้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภคซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์เต็มรูปแบบสามารถนำพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสังคมออนไลน์ได้ดังต่อไปนี้ เช่น การมีหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ การให้บริการที่สามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทั้งสถานที่อุปกรณ์และปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ (เมธี เชษฐวิสูตร, 2562)

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจและวิเคราะห์ถึงบทบาทและผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ผ่านการค้นคว้าประเด็นสำคัญ เช่น โอกาสและความท้าทาย ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายแนวทางที่จะ

สามารถนำไปปรับใช้ได้ ในหลายประการ เช่น 1) การปรับรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะ ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลัก ปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์ม สร้างคอนเทนต์ที่กระชับ เข้าใจง่าย และน่าสนใจ 2) ใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่ดี คือ ใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปวิดีโอ รูปภาพ อินโฟกราฟิก เน้นเนื้อหาสั้นๆ กระชับสำหรับคนรุ่นใหม่ สร้างเนื้อหาเชิงวิชาการสำหรับผู้สนใจเชิงลึก 3) การให้บริการแบบยืดหยุ่น พร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ 4) การประยุกต์หลักธรรมคือ เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สร้างความเข้าใจง่ายและน่าสนใจ ทำให้ธรรมะดูใกล้ตัวมากขึ้น และ 5) การสร้างปฏิสัมพันธ์ เปิดโอกาสให้ผู้ติดตามแสดงความคิดเห็น สร้างชุมชนออนไลน์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นต้น ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลในทุกแขนงของสังคม รวมถึงด้านศาสนาและความเชื่อ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยซึ่งแต่เดิมอาศัยการสื่อสารแบบดั้งเดิมผ่านวัด พระสงฆ์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบมาสู่การใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย

สื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างไร

สุกัญญา สุดบรรทัด (2562) ได้ให้คำนิยามว่า "สื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตที่เอื้อให้ผู้ใช้งานสามารถมีปฏิสัมพันธ์ สร้างเครือข่าย และแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันได้โดยไร้ข้อจำกัดทางเวลาและสถานที่

อุษา บิ๊กกินส์ (2560) ได้ให้ความหมายว่า "สื่อสังคมออนไลน์ คือ พื้นที่ทางดิจิทัลที่ผู้ใช้สามารถสร้างเนื้อหา แลกเปลี่ยน และสื่อสารระหว่างกันได้อย่างอิสระ ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ บนอินเทอร์เน็ต

Kaplan & Haenlein (2010) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนระดับนานาชาติ ให้ความหมายว่า "สื่อสังคมออนไลน์ คือ กลุ่มของแอปพลิเคชันบนอินเทอร์เน็ตที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของอุดมการณ์และเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสามารถสร้าง และแลกเปลี่ยนเนื้อหา ร่วมกันได้

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง เครื่องมือหรือพื้นที่ดิจิทัลบนอินเทอร์เน็ตที่ถูกพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ซึ่งเอื้อให้ผู้ใช้งานสามารถสร้าง แลกเปลี่ยน และแบ่งปันข้อมูลหรือเนื้อหาได้อย่างอิสระ โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างการปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร และเครือข่ายระหว่างผู้ใช้งานผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น โซเชียลมีเดียหรือแอปพลิเคชันออนไลน์ โดยเน้นความสะดวก รวดเร็ว และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เนื้อหาและการสื่อสารร่วมกัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันมีความท้าทายและความซับซ้อนที่แตกต่างจากอดีต นักวิชาการและนักศาสนศึกษาได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสมัยใหม่ในหลากหลายประเด็น เช่น

พระไพศาล วิสาโล นักคิดด้านพุทธศาสนา ได้อธิบายว่า "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน คือ การนำหลักธรรมมาตอบโจทย์ปัญหาสังคมสมัยใหม่ โดยไม่ทิ้งหลักการดั้งเดิม แต่ปรับวิธีการสื่อสารให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่และสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป" (พระไพศาล วิสาโล, 2560)

ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ พัฒนเกียรติ นักวิชาการด้านศาสนา มองว่า "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหลักธรรมดั้งเดิม โดยเน้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เข้าถึงง่าย และสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง" (สุชาติ พัฒนเกียรติ, 2562)

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส นักวิชาการพระพุทธศาสนา ได้ให้ทัศนะว่า "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามพรมแดน และการปรับตัวเพื่อรักษาคุณค่าและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา" (มหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558)

ลักษณะสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันมีหลายประการ เช่น การใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์, การปรับหลักธรรมให้เข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่, การสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์และเข้าถึงง่าย, การเน้นการปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดหลักธรรมที่ผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่ หลักการดั้งเดิม และความเข้าใจในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจ การปฏิบัติ และการพัฒนาจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยในยุคปัจจุบันมีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นบทบาททางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางพระพุทธศาสนาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การปรับตัวของพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์และองค์กรทางศาสนาที่ต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและสังคม และกำลังเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ วัตถุนิยม และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม อย่างไรก็ตาม ยังคงมีโอกาสนในการปรับตัว โดยเฉพาะการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาสังคม มีนักวิชาการและปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสมัยใหม่ในหลากหลายประเด็น เช่น

พระไพศาล วิสาโล นักคิดด้านพุทธศาสนา วิเคราะห์ว่า "พระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญ จากกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้สถาบันสงฆ์และหลักธรรมต้องปรับตัวเพื่อคงความเกี่ยวข้องกับสังคมสมัยใหม่" (พระไพศาล วิสาโล, 2563)

ศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า "พระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน จากการเป็นสถาบันหลักทางสังคมสู่การต่อรองทางอำนาจและความหมายใหม่ๆ โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ที่มีทัศนคติต่อศาสนาแบบไม่ยึดติดกับประเพณีดั้งเดิม" (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2562)

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส นักวิชาการพระพุทธศาสนา ระบุว่า "สภาพพระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบันมีความซับซ้อนทางความคิด มีการตีความหลักธรรมที่หลากหลาย บางครั้งห่างจากหลักการดั้งเดิม แต่ในขณะเดียวกันก็เกิดกระบวนการฟื้นฟูและตีความใหม่อย่างสร้างสรรค์" (มหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2561)

รองศาสตราจารย์ ดร.สุตใจ วงษ์เกษม นักวิชาการด้านสังคมวิทยา ศาสนา กล่าวว่า "พระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลต่อวิถีปฏิบัติทางศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้" (สุตใจ วงษ์เกษม, 2560)

ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน นักวิจัยด้านศาสนา ชี้ให้เห็นว่า "พระพุทธศาสนาในไทยปัจจุบันมีความหลากหลายทางความคิด มีการเคลื่อนไหวทางสังคมที่อ้างอิงหลักธรรม และมีบทบาทในการสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลง" (ชาญณรงค์ บุญหนุน, 2564)

โดยรวมนั้นสรุปใจความได้ว่า พระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน คือ ระบบความเชื่อและปฏิบัติที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีความซับซ้อนทางความคิด ปรับตัวต่อบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยพยายามรักษาสาระสำคัญของหลักธรรมควบคู่ไปกับการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ความท้าทายและข้อจำกัดของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาข้อมูลจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสื่อสังคมออนไลน์ พบประเด็นสำคัญดังนี้คือ

การลดทอนความลึกซึ้งของพระธรรมคำสอน พระมหาจุฬินชัย วชิรเมธี (2563) ได้วิเคราะห์ว่า สื่อสังคมออนไลน์มีข้อจำกัดในการถ่ายทอดหลักธรรมที่ซับซ้อน เนื่องจากมีรูปแบบการสื่อสารที่สั้นและรวดเร็ว ทำให้เนื้อหาทางธรรมขาดความลุ่มลึกและการไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน (วชิรเมธี, 2563)

ปัญหาการบิดเบือนข้อมูลและการตีความที่คลาดเคลื่อน ประเวศ วะสี (2562) ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงในการตีความพระธรรมคำสอนที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลที่ขาดการกลั่นกรองและขาดผู้เชี่ยวชาญคอยชี้แนะ (ประเวศ, 2562)

ความท้าทายด้านคุณภาพและความน่าเชื่อถือ พระไพศาล วิสาโล (2564) อธิบายว่า สื่อสังคมออนไลน์สร้างความท้าทายในการรักษาคุณภาพและความถูกต้องของการเผยแพร่ธรรมะ เนื่องจากทุกคนสามารถสร้างเนื้อหาได้โดยไม่มีการตรวจสอบ (ไพศาล, 2564)

การขาดปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ดร.โกมาตร จึงเจริญ (2562) ชี้ประเด็นว่า สื่อออนไลน์ขาดการสื่อสารแบบเผชิญหน้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการถ่ายทอดธรรมะ การสนทนาแบบพระพุทธศาสนาต้องอาศัยการสื่อสารที่ลึกซึ้งและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง (โกมาตร, 2562)

ปัญหาการเสพติดสื่อและการบริโภคข้อมูลอย่างผิวเผิน ศ.ดร.สมภาร พรมทา (2563) วิเคราะห์ว่า สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลให้ผู้รับสารมีแนวโน้มในการบริโภคข้อมูลอย่างรวดเร็วและผิวเผิน ขาดการไตร่ตรองและการฝึกสติอย่างลึกซึ้ง (สมภาร, 2563)

สรุปได้ว่าความท้าทายและข้อจำกัดของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง อุปสรรคในการถ่ายทอดธรรมะที่ลึกซึ้ง ครอบคลุมปัญหาการบิดเบือนข้อมูล ขาดคุณภาพในการสื่อสาร ขาดปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และการเสพติดการบริโภคสื่อแบบผิวเผิน ซึ่งอาจลดทอนคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา

ผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนกับเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกโฉมต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชน โดยส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและลบต่อการดำรงอยู่และการปฏิบัติทางศาสนา มีนักวิชาการและปราชญ์ด้านศาสนากล่าวถึงมุมทองและทัศนะเกี่ยวกับผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนกับเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ มีมุมมองต่างๆ เช่น

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (2564) ได้วิเคราะห์ว่า สื่อสังคมออนไลน์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อสถาบันสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสื่อสารและการเผยแผ่ธรรมะ พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันก็ต้องระมัดระวังไม่ให้เทคโนโลยีลดทอนคุณค่าทางจิตวิญญาณ (วชิรเมธี, 2564)

พระไพศาล วิสาโล (2563) ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบเชิงลึกกว่า สื่อสังคมออนไลน์สร้างความท้าทายต่อพุทธศาสนิกชนในการบริโภคข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ขาดการกลั่นกรอง ส่งผลให้การรับรู้และความเข้าใจในหลักธรรมอาจคลาดเคลื่อนได้ (ไพศาล, 2563)

ประเวศ วะสี (2562) อธิบายว่า เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์สร้างโอกาสใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นความเสี่ยงต่อการลดทอนคุณค่าทางจิตวิญญาณ โดยเฉพาะการสื่อสารที่ขาดความลึกซึ้งและการไตร่ตรอง (ประเวศ, 2562)

ผลกระทบที่สำคัญต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ เช่น

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ
2. ความท้าทายในการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ

3. การเข้าถึงธรรมะของคนรุ่นใหม่
4. ความเสี่ยงต่อการบิดเบือนหลักธรรมคำสอน
5. โอกาสในการสร้างชุมชนออนไลน์ทางศาสนา

สรุปได้ประเด็นโดยสำคัญว่า ผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนกับเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงบวกและลบที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งส่งผลต่อวิถีการสื่อสาร การเผยแผ่ธรรมะ และการรับรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของสังคมในปัจจุบัน

โอกาสและข้อดีของการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับพระพุทธศาสนา

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่และสื่อสารพระพุทธศาสนา โดยสร้างโอกาสใหม่ๆ ในการเข้าถึงและเชื่อมโยงพุทธศาสนิกชน คือ

1. การเข้าถึงกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่หลากหลาย

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (2564) ได้วิเคราะห์ว่า สื่อสังคมออนไลน์ช่วยขยายการเข้าถึงพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงธรรมะได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น

2. การสร้างชุมชนออนไลน์ทางพระพุทธศาสนา

พระไพศาล วิสาโล (2563) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างชุมชนออนไลน์ที่เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางธรรม สามารถเชื่อมโยงพุทธศาสนิกชนจากทั่วทุกมุมโลกให้มีปฏิสัมพันธ์และแบ่งปันประสบการณ์ทางธรรมร่วมกัน

3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอธรรมะ

ประเวศ วะสี (2562) อธิบายถึงโอกาสในการสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอธรรมะที่หลากหลาย อาทิ คลิปวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก การถ่ายทอดสดการบรรยายธรรม ซึ่งช่วยให้ธรรมะน่าสนใจและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

โอกาสและข้อดีที่สำคัญ

1. การเข้าถึงธรรมะได้ง่ายและสะดวก
2. การสร้างเครือข่ายและชุมชนทางธรรม
3. การนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบที่หลากหลาย
4. การสื่อสารข้ามพรมแดนและวัฒนธรรม
5. โอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณ

สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับโอกาสและข้อดีของการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับพระพุทธศาสนา การใช้สื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 โดยมีความสำคัญใน 3 มิติหลัก ได้แก่ การเข้าถึงกลุ่มพุทธศาสนิกชน สื่อออนไลน์ช่วยขยายขอบเขตการสื่อสารทางธรรมะอย่างไร้พรมแดน การสร้างชุมชนออนไลน์ พื้นที่เสมือนจริงกลายเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ทางธรรม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เอื้อให้การนำเสนอธรรมะมี

ความสร้างสรรค์ หลากหลายรูปแบบ อาทิ คลิปวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก ข้อดีสำคัญประการหนึ่ง คือ การลดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน สร้างการเรียนรู้และเข้าถึงธรรมะได้อย่างสะดวกรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพและความถูกต้องของเนื้อหาควบคู่ไปด้วย เพื่อธำรงไว้ซึ่งคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา

บทสรุป (Conclusion)

บทความนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญคือ สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในยุคดิจิทัลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบัน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบและวิธีการให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงใช้เทคโนโลยีมีลติมีเดียเพื่อเพิ่มความเข้าใจและการเข้าถึงหลักธรรม นอกจากนี้ยังต้องรักษาความถูกต้องของเนื้อหาและสร้างความน่าเชื่อถือในการเผยแพร่ข้อมูล องค์ความรู้ที่ค้นพบสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ดังนี้ คือ 1) การพัฒนาช่องทางการเผยแผ่ธรรมะในสื่อสังคมออนไลน์ สร้างเนื้อหาที่เหมาะสมกับแพลตฟอร์ม เช่น เนื้อหาสั้น กระชับ เข้าใจง่าย สำหรับคนรุ่นใหม่ หรือบทความเชิงลึกสำหรับผู้สนใจวิชาการ ใช้สื่อมีลติมีเดีย เช่น วิดีโอ อินโฟกราฟิก หรือภาพประกอบ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ 2) การปรับเนื้อหาธรรมะให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับปัญหาสังคมและเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อสร้างความเกี่ยวข้องและความเข้าใจในชีวิตประจำวัน ลดความซับซ้อนของเนื้อหา เพื่อให้ธรรมะดูเข้าถึงได้และใกล้ชิดกับผู้นับถือ 3) การสร้างชุมชนออนไลน์ทางศาสนา เปิดโอกาสให้ผู้ติดตามแสดงความคิดเห็นและสนทนาธรรม เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนและพระสงฆ์ จัดกิจกรรมหรือกลุ่มสนทนาออนไลน์เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ยกตัวอย่าง เช่น การจัดทำเพจเฟซบุ๊กหรือช่องยูทูบสำหรับเผยแผ่ธรรมะ เช่น การโพสต์ข้อคิดประจำวัน การจัดรายการสดธรรมะตอบปัญหา หรือการเผยแพร่วิดีโอสั้นที่มีเนื้อหาธรรมะสอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สร้างแอปพลิเคชันสำหรับศึกษาธรรมะออนไลน์ที่มีทั้งบทเรียน รูปภาพ หรือวิดีโอแนะนำการปฏิบัติธรรม อีกทั้งประโยชน์ที่ได้รับคือ ช่วยเผยแผ่หลักธรรมให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าวัดได้ สนับสนุนการเรียนรู้ทางศาสนาในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานสื่อในปัจจุบัน สร้างชุมชนออนไลน์ที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าทางศาสนาในสังคมยุคดิจิทัล

เมื่อสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ดิจิทัลบนอินเทอร์เน็ตที่เอื้อให้ผู้ใช้สามารถสร้าง และ แลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลได้อย่างอิสระ ไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น โซเชียลมีเดีย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันต้องผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่ กับหลักการดั้งเดิม มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจ การปฏิบัติ และการพัฒนาจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ปัจจุบันอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีความซับซ้อนทางความคิด กำลังปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อสังคมสมัยใหม่ โดยพยายามรักษาสาระสำคัญของหลักธรรมควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลง ด้วยในสังคมปัจจุบัน มีความท้าทายของสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะ

สื่อสังคมออนไลน์มีข้อจำกัดหลายประการเช่น การลดทอนความลึกซึ้งของพระธรรมคำสอน การบิดเบือนข้อมูลและการตีความที่คลาดเคลื่อน แต่สื่อสังคมออนไลน์ก็ยังเปิดโอกาสใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น การเข้าถึงกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่หลากหลาย การสร้างชุมชนออนไลน์ทางพระพุทธศาสนา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอธรรมะเป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลต้องอาศัยความสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีและการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางจิตวิญญาณ โดยมุ่งเน้นการสื่อสารที่มีคุณภาพ เข้าถึงง่าย และสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง (Reference)

- โกมาตร จึงเจริญ. (2562). *การสื่อสารพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2564). *พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2562). *พุทธศาสนากับการสื่อสารสมัยใหม่*. นนทบุรี: โครงการสื่อพุทธธรรม.
- _____. (2562). *พุทธศาสนากับยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิ.
- พระไพศาล วิสาโล. (2560). *พุทธศาสนาในกระแสการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2563). *ธรรมะกับสื่อสังคมออนไลน์*. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.
- _____. (2563). *ธรรมะในโลกออนไลน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เครือข่ายพุทธิกา.
- พระมหาชูชาติ จิรสุโข. (2562). การบูรณาการการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย,” *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*. 8(1), 214-215
- พระมหาอุทัย วชิรเมธี. (2563). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะรูปออนไลน์.
- _____. (2564). *พระพุทธศาสนากับการสื่อสารสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะรูปออนไลน์.
- มหาธรรมา ธมฺมาโส. (2558). *พระพุทธศาสนากับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2561). *พระพุทธศาสนาในกระแสการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เมธี เชษฐวิสุต. (2562). สื่อสังคมออนไลน์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา* 10(2), 526-227
- สมภาร พรหมทา. (2563). *พุทธปรัชญากับสื่อสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดใจ วงษ์เกษม. (2560). *สังคมวิทยาศาสนา: มิติใหม่แห่งการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุกัญญา สุตบรรทัด. (2562). เทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาติ พัฒนเกียรติ. (2562). พระพุทธศาสนากับการสื่อสารสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อุษา บิ๊กกินส์. (2560). สื่อสังคมออนไลน์: นวัตกรรมการสื่อสารแห่งอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2562). ศาสนาและการเมืองไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Open Books.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*. 53(1), 59-68.